

УДК 338.48:639.2

Миронов Ю.Б.

yuriy@myronov.com, ORCID ID: 0000-0002-9015-506X

ResearcherID: E-9613-2019

к.е.н., доц., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ДОСВІД КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ У РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

Анотація. Туризм як глобальне явище здійснює значний вплив на екологію, економіку та соціальну сферу, тому для його розвитку на природоохоронних територіях необхідно враховувати принципи сталості. Західноєвропейські країни, зокрема Франція, Іспанія та Італія, мають багаторічний досвід управління туризмом на природоохоронних землях. Їхні практики охоплюють заходи збереження природного та культурного багатства, дотримання стандартів охорони довкілля та соціальної відповідальності, а також активну співпрацю з місцевими громадами. Управління природоохоронними територіями в Європі спрямоване на збереження біорізноманіття, охорону екосистем та водночас підтримку туристичної діяльності. Політика Євросоюзу враховує Конвенцію про охорону біорізноманіття, а також Європейський регламент відновлення, що встановлює цілі для відновлення деградованих екосистем до 2050 року. Для прикладу, у Франції, де природоохоронні території займають понад 20% площі країни, туризм стає важливим інструментом підтримання національних природних парків через залучення відвідувачів до процесів охорони. Важливими аспектами сталого розвитку туризму є забезпечення економічної ефективності, підвищення якості життя місцевих громад та охорона навколишнього середовища. Виклики, з якими стикаються європейські країни у сфері туризму, охоплюють нерівномірність попиту, високі екологічні витрати та необхідність збереження культурної спадщини. Для координації дій із розвитку сталого туризму на природоохоронних територіях розроблено Європейську хартію сталого туризму, а також низку макрорегіональних стратегій, що сприяють ефективному використанню природних ресурсів і збереженню культурної спадщини. Досвід західноєвропейських країн свідчить про необхідність впровадження екологічних стандартів у сфері туризму, що базуються на міжнародних стандартах та націлені на збереження природних територій. Стаття підкреслює, що в Україні важливо створити умови для розвитку сталого туризму, поєднавши економічну вигоду з екологічною відповідальністю та підтримкою місцевих громад, що сприятиме збереженню унікальних природних територій країни.

Ключові слова: туризм, сталий розвиток, природоохоронні території, екологічний туризм, управління національними парками, стратегія.

Myronov Yuriy

yuriy@myronov.com, ORCID ID: 0000-0002-9015-506X

ResearcherID: E-9613-2019

PhD, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Tourism and Hotel&Restaurant Business, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

WESTERN EUROPEAN COUNTRIES EXPERIENCE IN DEVELOPING TOURISM IN NATURAL PROTECTED AREAS

Abstract. Tourism as a global phenomenon has a significant impact on the ecology, economy and social sphere, therefore for its development in natural protected areas it is necessary to take into account the principles of sustainability. Western European countries, in particular France, Spain and Italy, have many years of experience in managing tourism on nature natural protected lands. Their practices include measures to preserve natural and cultural wealth, compliance with standards of environmental

protection and social responsibility as well as active cooperation with local communities. The management of protected areas in Europe is aimed at preserving biodiversity, protecting ecosystems and at the same time supporting tourism. The European Union policy takes into account the Convention on the Protection of Biological Diversity as well as the European Restoration Regulation, which sets goals for the recovery of degraded ecosystems by 2050. For example, in France, where natural protected areas occupy more than 20% of the country's area, tourism becomes an important tool for maintaining national natural parks through the involvement of visitors in protection processes. Ensuring economic efficiency, improving the life quality of local communities and protecting the environment are important aspects of the sustainable tourism development. The challenges facing European countries in tourism include uneven demand, high environmental costs and the need to preserve cultural heritage. To coordinate actions for the sustainable tourism development in natural protected territories the European Charter of Sustainable Tourism has been developed as well as a number of macro-regional strategies that contribute to the effective use of natural resources and the cultural heritage preservation. The Western European countries experience shows the need to implement environmental standards in the field of tourism based on international standards and aimed at preserving natural territories. The article emphasizes that it is important to create conditions for the development of sustainable tourism in Ukraine combining economic benefits with environmental responsibility and support of local communities which will contribute to the preservation of the country's unique natural territories.

Key words: tourism, sustainable development, protected areas, ecological tourism, national park management, strategy.

JEL Classification: Q58, Z32

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-43-08>

Постановка проблеми. Визначення стратегічних пріоритетів сталого розвитку туризму на природоохоронних територіях України вимагає глибокого вивчення світового досвіду для впровадження найкращих практик у вітчизняну сферу. Туризм як глобальне явище здійснює потужний соціально-економічний, екологічний та інтеграційний впливи на суспільство та екосистеми, що визначає можливості сталого розвитку не лише окремих країн, а й людства загалом. Охоронні заходи, передбачені нормативними документами багатьох держав, охоплюють аспекти управління національними природними парками, резерватами та іншими природоохоронними територіями. Оскільки сукупно в країнах Західної Європи налічується більше природоохоронних територій, ніж у будь-якому іншому туристичному макрореґіоні, вивчення саме європейського досвіду управління та розвитку туризму на цих природоохоронних територіях є особливо корисним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження науковців щодо проблем розвитку туризму на природоохоронних територіях у Європі здебільшого зосереджуються на впровадженні природоорієнтованих рішень, стратегіях управління відвідуваністю та інно-

ваційних підходах для досягнення сталого розвитку. Зокрема, Mandić A. [1] розглядає можливості впровадження природоорієнтованих рішень для сталого розвитку туризму на природоохоронних територіях. Автор надає огляд різноманітних підходів і прикладів NBS, включаючи збереження біорізноманіття, ефективне управління ресурсами та зменшення впливу на довкілля. Окремо наголошується на необхідності міждисциплінарного підходу для вирішення проблем, пов'язаних із туризмом на таких територіях, та залучення місцевих громад. Faivre N., Fritz M., Freitas T. та ін. [2] аналізують роль природоорієнтованих рішень у вирішенні соціальних, економічних та екологічних викликів у ЄС, зокрема в контексті туризму на природоохоронних територіях. Автори наводять приклади впровадження природоорієнтованих рішень у європейських країнах та обґрунтовують їх як методи, що сприяють сталому туризму, адаптації до кліматичних змін і збереженню екосистем. Вони підкреслюють важливість інтеграції природоорієнтованих рішень у політику ЄС, щоб забезпечити довготривалий позитивний ефект для природоохоронних територій та місцевого населення. Lebrun A.M., Su C.J., Bouchet P. [3] зосереджують свої дослідження на змінах

у туризмі під час пандемії, особливо на зростанні популярності внутрішнього туризму в національних природних парках. Автори аналізують досвід відвідувачів під час пандемічної кризи, акцентуючи на підвищеній цінності внутрішніх туристів та їхньому впливі на розвиток природоохоронних зон. Ferrari S., Iaffaldano N. [4] розглядають підходи до управління туристичним розвитком в італійських природоохоронних зонах, враховуючи проблему овертуризму. Автори досліджують традиційні та інноваційні інструменти, такі як обмеження відвідуваності, цифрове управління потоками туристів та залучення громад для збереження екосистем. Mrozek M. [5] висвітлює дилеми сталого туризму в Італії, особливо в контексті природоохоронних територій. Автор критично аналізує конфлікти між туристичним розвитком і збереженням довкілля, зокрема складнощі, що виникають через високий попит на природний туризм. Він акцентує на потребі політичних змін для підтримки сталого туризму і закликає до інтеграції екологічних аспектів у туристичні стратегії, аби уникнути деградації природних ресурсів.

Постановка завдання. Мета статті – визначення стратегічних пріоритетів сталого розвитку туризму на природоохоронних територіях України через дослідження світового досвіду, зокрема практик західноєвропейських країн. Вивчення цього досвіду дозволить розробити ефективні моделі управління природними територіями, що поєднують збереження екологічних і культурних цінностей із економічними вигодами від туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід розвитку туризму на природоохоронних територіях західноєвропейських держав є важливим прикладом ефективної інтеграції збереження природних ресурсів із розвитком сталого туризму. Природоохоронні території в Європі, такі як національні парки, природні заповідники та біосферні резервати, не лише забезпечують охорону біорізноманіття, а й стають важливими DESTINATIONAMI для розвитку туризму. Значна їх частина також покликана зберігати екосистеми природних територій та національну культурну спадщину народів, що населяють ці території. Вивчення таких практик дозволяє з'ясувати, як можливо поєднати економічну вигоду від туризму з мінімізацією негативного впливу на довкілля.

Політика управління природоохоронними територіями спрямована на охорону природи відповідно до Конвенції про охорону біологічного різноманіття та відповідних норм законодавства ЄС [6]. Однак цього виявляється недостатньо для запобігання деградації деяких європейських екосистем та видів, що викликано відмовою від екстенсивного землеробства і лісівництва, процесами урбанізації, забрудненням навколишнього середовища, розповсюдженням інвазивних видів та змінами клімату [7]. Для вирішення цих проблем у 2024 році було прийнято Європейський регламент відновлення, який встановлює обов'язкові довгострокові цілі для відновлення природних ресурсів. Згідно з цим регламентом до 2030 року має бути відновлено 20% деградованих екосистем, а до 2050 року – 100%, також визначено часові рамки для відновлення конкретних екосистем, середовищ існування та видів [8].

Європейська комісія визначає ключові напрями туристичної політики та розробляє загальну стратегію розвитку туризму в ЄС, яка сприяє сталому розвитку цієї сфери через інші політики Євросоюзу, що мають вплив на туризм.

Головні цілі сталого розвитку європейського туризму охоплюють:

1) економічну ефективність, спрямовану на забезпечення конкурентоспроможності туристичних підприємств та напрямів, створення якісних робочих місць, справедливую оплату праці, належні умови для працівників і боротьбу з дискримінацією;

2) соціальну рівність та згуртованість з метою поліпшення якості життя місцевих громад через розвиток туризму та гарантування безпеки і приємних вражень для туристів;

3) охорону навколишнього середовища, що передбачає зменшення забруднення та збереження природних ресурсів, а також захист культурної спадщини і біорізноманіття [2].

Основними викликами, які постають перед Європою на шляху досягнення цілей сталого туризму, є сезонність попиту, проблеми транспортних перевезень, високий рівень використання природних ресурсів та утворення відходів, а також труднощі у збереженні природної та культурної спадщини. Для досягнення сталого розвитку туристичної пропозиції на природоохоронних територіях розроблена Європейська хартія сталого туризму [9], яку

створено за участю різних стейкхолдерів і яка охоплює інтереси туризму, охорони природи та місцевих громад. Основною метою цієї хартії є захист природної та культурної спадщини, а також постійне вдосконалення туристичної діяльності з урахуванням екологічних, соціальних та економічних аспектів, включаючи інтереси місцевих жителів, бізнесу та туристів.

Ще одним елементом політики сталого розвитку туризму в ЄС є визначення чотирьох макрорегіональних стратегій: для Дунайського, Балтійського, Адріатико-Іонійського та Альпійського регіонів, які спрямовані на забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та стійкості туризму. Особливої уваги заслуговує Рамкова конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат [10], яку, окрім України, також підписали Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, Угорщина і Чехія. Ця конвенція сприяє координації політики щодо сталого туризму, який має бути екологічно безпечним, економічно стабільним та соціально справедливим для місцевих громад. Водночас кожна країна ЄС має право на власну туристичну політику, а спільні правила запроваджуються тільки в тих сферах, де ЄС має виключну компетенцію, наприклад у сфері транспортних послуг або захисту прав споживачів.

У 2023 році серед західноєвропейських країн найбільшу кількість туристичних прибуттів зафіксовано у Франції (100 млн), Іспанії (85,2 млн) та Італії (57,3 млн) [11]. Проаналізуємо детальніше досвід розвитку туризму на природоохоронних територіях цих країн.

Території природоохоронних зон Франції займають 29,5% площі суші та 23,5% водної поверхні країни. Серед них є як великі природні об'єкти, наприклад національний парк Екрен (Parc national des Ecrins), що охоплює 91,8 тис. га території, так і менші парки, зокрема Пуант-дю-Раз (pointe du Raz) чи Сен-Жерве-ле-Бен (Saint-Gervais-les-Bains). Залежно від цілей управління природоохоронні території можуть бути більш чи менш доступними для комерційного або рекреаційного використання. Водночас у Франції існує суспільний консенсус щодо необхідності збереження та розвитку цих територій як невід'ємної частини національної спадщини. Туризм на таких територіях є важливим інструментом залучення громадськості до процесів охорони національних парків. Для

ефективного розвитку природного туризму на цих територіях необхідно дотримуватися кількох умов:

1) посилення екологічного контролю, оскільки лише добре збережене природне середовище або архітектурні пам'ятки можуть зацікавити туристів для тривалого перебування;

2) розроблення чітких інструкцій для туристів, оскільки основною метою їхнього візиту є знайомство з природними багатствами парків.

Цікаві результати дослідження, проведеного Міністерством навколишнього середовища Франції, стосуються потенціалу туристичних пакетів «все включено» в національних парках країни. Дослідження виявило попит на подорожі до природоохоронних територій, виокремивши два основні сегменти туристів:

– перший – це любителі природи, для яких туроператори вже пропонують стабільні послуги;

– другий – це туристи, котрі мають інтерес до природи і, ймовірно, могли б відвідати природні території в межах комплексних туристичних пропозицій, які поєднують комфортне проживання в природному середовищі з можливістю ознайомлення з місцевою культурою та кухнею [3].

Іспанія є лідером серед європейських країн за біорізноманіттям, де природоохоронні території займають 28,1% суші та 12,8% морських вод [12]. У країні є 16 геопарків, зареєстрованих в UNESCO (другий за величиною показник після Китаю, де їх 41). Геопарки – це території з об'єктами і ландшафтами міжнародного геологічного значення, що управляються за допомогою концепції захисту, освіти та сталого розвитку [13]. Туризм на природоохоронних територіях в Іспанії є важливим інструментом сталого розвитку, проте існують проблеми, пов'язані з обмеженнями соціально-економічної діяльності та розвитку туризму через необхідність дотримання режиму охорони навколишнього середовища в національних парках. Це означає, що деякі види діяльності, які можуть зашкодити екологічному стану парків, є забороненими. Наприклад, обмеження стосуються розбудови інфраструктури, використання природних ресурсів тощо. Проте природні парки та біосферні резервати (табл. 1) більш гнучкі в плані можливостей для туристичного використання.

Правові категорії захисту довкілля в Іспанії

Категорія	Статус	Кількість	Площа, га
Природоохоронні території	Національний парк	16	488,678
	Природний парк	152	4,075,116
	Природний заповідник	291	169,165
	Пам'ятка природи	359	89 505
	Заповідний ландшафт	61	160,762
	Морська заповідна зона	2	4,896,316
Мережа Natura 2000	Місця суспільного інтересу (SCI)	1468	17,338,757
	Особливі території захисту птахів (SPA)	658	15,449,468
Території, що охороняються за міжнародними схемами	Біосферні заповідники	52	7,214,754
	Рамсарські водно-болотні угіддя	75	308,246
	Особливі райони Середземноморського значення	9	148,484
	Конвенція OSPAR	13	2,034,219
	Глобальна мережа геопарків ЮНЕСКО	15	2,693,371
	Об'єкти всесвітньої природної спадщини	4	76,839

Джерело: сформовано автором за [12]

Туристична індустрія Італії активно розвивається завдяки стабільному зростанню кількості туристів. Крім великих міст, таких як Рим, Флоренція, Венеція та Неаполь, найбільшу популярність мають регіони Лігурійської та Амальфійської Рів'єри, північне узбережжя Адріатичного моря, острови Тірренського моря (Ельба, Капрі, Іскія), Смарагдове узбережжя Сардинії, Сицилія, а також Національні парки Гран-Парадізо, Доломітові Альпи та Аbruццо. В Італії є понад 770 природоохоронних територій, які займають близько 22% території країни, відіграючи важливу роль у збереженні біорізноманіття, природних ландшафтів, екосистем та видів. Туристичні маршрути в цих природних зонах пропонують унікальні можливості для відпочинку, поєднуючи знайомство з природними особливостями, місцевими традиціями та історією. В паркових зонах країни розташовані близько 800 музеїв, 400 історичних пам'яток та понад 1,2 тисячі мистецьких і археологічних артефактів [4]. Управління туризмом на природоохоронних територіях Італії спрямоване не лише на задоволення рекреаційних потреб, але й на підтримання традиційної культури та розвитку екосистемних послуг.

Туризм на природоохоронних територіях впроваджує принципи сталого розвитку як основну умову для забезпечення довготри-

валої конкурентоспроможності, збереження навколишнього середовища та культурної спадщини, а також підвищення добробуту місцевих громад. Водночас екологічний туризм надає туристам низку переваг, таких як усвідомлене ставлення до збереження природних ресурсів, культурних об'єктів і створення позитивної атмосфери. Однією з особливостей сталого туризму в Італії є практика використання для туристичних цілей відновлених будівель у сільських регіонах Західної Рів'єри або гірських районах Сардинії. Це дозволяє зберегти природні ресурси, запобігаючи будівництву нових готельних комплексів. Також активно застосовуються проєкти перепрофілювання окремих споруд, як, наприклад, колишня теплоелектростанція Porto Tolle, що була перетворена на сучасний і екологічно стійкий туристичний центр під відкритим небом для 40 відвідувачів. Цей центр надає можливість туристам відчувати важливість збереження навколишнього середовища, а також пропонує умови для водних видів спорту, а місцевим громадам – об'єкт для розвитку рибальства та сільськогосподарського виробництва [5].

Серед основних проблем сталого управління туризмом на природоохоронних територіях Італії варто зазначити відсутність єдиного системного підходу на національному

та місцевому рівнях, недостатню ресурсну підтримку на регіональному рівні для ефективного втілення проєктів сталого туризму та їхнього моніторингу, а також прогалини в інформуванні про переваги туристичного досвіду на таких територіях. Для покращення ситуації Міністерство туризму Італії на період 2023–2027 років визначило п'ять стратегічних принципів для підвищення конкурентоспроможності сектора: просування, інвестиції, якість, інтеграція, навчання та стійкість. Стратегічний план розвитку передбачає, що:

1) відбуватиметься розроблення спільної моделі управління та моніторингу між регіонами, які володіють необхідними територіальними знаннями, а також усунення слабких ланок у регіональних системах, що дозволить забезпечити більшу узгодженість у туристичному управлінні;

2) цифрові технології в туристичному обслуговуванні сприятимуть ефективнішому використанню технологічного потенціалу для надання інноваційних і безпечних послуг, що надасть туристам більш персоналізований досвід подорожей;

3) підвищення якості та різноманітності послуг у туристичному секторі вплине на покращення інфраструктури та посилення привабливості нових туристичних напрямів, зокрема історичних, культурних та природних об'єктів, що, своєю чергою, сприятиме розподілу туристичних потоків на нові природоохоронні або автентичні території;

4) професійне навчання і підвищення кваліфікації працівників туристичного сектору за допомогою інноваційних курсів, а також розвиток кар'єрних можливостей і стабільних умов праці дозволять встановити єдині стандарти надання послуг по всій території Італії, що матиме позитивний вплив на ринок;

5) зростаючий попит на нові сегменти ринку туристичних послуг із акцентом на унікальний автентичний або екологічний досвід сприятиме розвитку національних природно-туристичних територій та підвищенню обізнаності громадськості про екологічну, соціальну та економічну сталість [14].

Важливо зрозуміти взаємозв'язок факторів, що стимулюють сталий розвиток туризму в Італії: громадська ініціатива в туристичному секторі, підкріплена комунікаціями бренду Італії щодо збереження природних територій, створить ефект мультиплікатора, збільшуючи

інвестиції та ресурси і формуючи позитивні економічні імпульси для туристичної галузі та приймаючих територіальних громад.

Дослідження досвіду сталого управління туризмом на природоохоронних територіях Західної Європи також свідчить про потребу втілення стандартів IUCN (МСОП – Міжнародного союзу охорони природи) [15] у процесі планування різних форм землекористування, зокрема туризму, що базується на природних ресурсах. Тож важливо приділяти увагу якості природного середовища та процесам охорони екосистем, що вимагає комплексного підходу до управління за участю різних секторів економіки, зокрема сільського господарства, інфраструктури, сфери послуг і промисловості.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Дослідження досвіду стратегічного управління сталим розвитком туризму на природоохоронних територіях у країнах Західної Європи свідчить про значну роль гармонійного поєднання економічної, екологічної та соціальної складових у туристичному секторі. Європейський підхід демонструє високу ефективність у збереженні біорізноманіття, захисті культурної спадщини та підтримці місцевих громад, що досягається завдяки узгодженню національної політики з міжнародними зобов'язаннями, зокрема стандартами МСОП. Цей досвід є цінним прикладом для України, де природоохоронні території мають значний потенціал для розвитку сталого туризму, однак вимагають впровадження системних підходів до управління та контролю за впливом туристичної діяльності.

Важливим напрямом майбутніх досліджень є адаптація європейських стратегій сталого туризму до умов українських природоохоронних територій із урахуванням екологічних та економічних особливостей. Дослідження можуть зосередитися на створенні моделі сталого управління, яка забезпечить збереження біорізноманіття, культурної спадщини та розвитку місцевих громад. Крім того, перспективною є оцінка потенціалу цифрових технологій та інноваційних підходів у туристичному сервісі, які дозволять підвищити рівень обслуговування і привабливість природоохоронних територій України на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Mandić A. Nature-Based Solutions for Sustainable Tourism Development in Protected Natural Areas: a Review. *Environment Systems and Decisions*. 2019. Vol. 39. P. 249–268. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10669-019-09718-2>

2. Faivre N., Fritz M., Freitas T., de Boissezon B., Vandewoestijne S. Nature-Based Solutions in the EU: Innovating with Nature to Address Social, Economic and Environmental Challenges. *Environmental Research*. 2017. Vol. 159. P. 509–518. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.envres.2017.08.032>

3. Lebrun A.M., Su C.J., Bouchet P. Domestic Tourists' Experience in Protected Natural Parks: a New Trend in Pandemic Crisis? *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*. 2021. Vol. 35. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100398>

4. Ferrari S., Iaffaldano N. Tourism Development in Italian Natural Protected Areas: Traditional and Innovative Tools to Face Overtourism and Other Possible Negative Effects. In: Hassan A., Sharma A. (eds). *Overtourism, Technology Solutions and Decimated Destinations*. Singapore. Springer, 2021. P. 293–306. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-16-2474-2_19

5. Mrozek M. Travels and Sustainable Tourism in Italy. Selected Dilemmas. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2023. Vol. XIV. Issue 5 (69). P. 2398–2405. DOI: [https://doi.org/10.14505/jemt.v14.5\(69\).21](https://doi.org/10.14505/jemt.v14.5(69).21)

6. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року. Поточна редакція від 29.10.2010 р. *Законодавство України. Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030

7. The State of Nature in the European Union Report on the Status and Trends in 2013–2018 of Species and Habitat Types Protected by the Birds and Habitats Directives. *European Union: An official website of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0635>

8. Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on Nature Restoration and Amending Regulation (EU) 2022/869. *European Union: An official website of the European Union*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj>

9. European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas. *EUROPARC Federation*. 24 p. URL: <https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2015/05/2010-European-Charter-for-Sustainable-Tourism-in-Protected-Areas.pdf>

10. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат. Поточна редакція від 12.10.2017 р. *Законодавство України. Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164

11. International Tourism to Reach Pre-Pandemic Levels in 2024. *UN Tourism*. January 19, 2024. URL: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-to-reach-pre-pandemic-levels-in-2024>

12. Anuario 2020 del estado de las áreas protegidas en España. *EUROPARC-España*. Madrid, 2021. 136 h. URL: <https://redeuroparc.org/wp-content/uploads/2022/01/anuario2020finalweb.pdf>

13. UNESCO Names 18 New Geoparks. Press release. *UNESCO*. 27 March 2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-names-18-new-geoparks>

14. Piano strategico del turismo 2023–27: i cinque pilastri. *SIMTUR*. URL: <https://www.simtur.it/smart-life/leggi-e-norme/piano-strategico-del-turismo-2023-27-i-cinque-pilastri/>

15. IUCN Global Standard for Nature-based Solutions. *IUCN*. URL: <https://iucn.org/our-work/topic/iucn-global-standard-nature-based-solutions>

REFERENCES

1. Mandić, A. (2019), Nature-Based Solutions for Sustainable Tourism Development in Protected Natural Areas: a Review, *Environment Systems and Decisions*, vol. 39, pp. 249–268, DOI: <https://doi.org/10.1007/s10669-019-09718-2>

2. Faivre, N., Fritz, M., Freitas, T., de Boissezon, B., Vandewoestijne, S. (2017), Nature-Based Solutions in the EU: Innovating with Nature to Address Social, Economic and Environmental Challenges, *Environmental Research*, vol. 159, pp. 509–518, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.envres.2017.08.032>

3. Lebrun, A. M., Su, C. J., Bouchet, P. (2021), Domestic Tourists' Experience in Protected Natural Parks: a New Trend in Pandemic Crisis? *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, vol. 35, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100398>

4. Ferrari, S., Iaffaldano, N. (2021) Tourism Development in Italian Natural Protected Areas: Traditional and Innovative Tools to Face Overtourism and Other Possible Negative Effects, In: Hassan, A., Sharma, A. (eds), *Overtourism, Technology Solutions and Decimated Destinations*. Singapore. Springer, DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-16-2474-2_19

5. Mrozek, M. (2023), Travels and Sustainable Tourism in Italy. Selected Dilemmas. *Journal of Environmental Management and Tourism*, vol. XIV, issue 5 (69), pp. 2398–2405, DOI: [https://doi.org/10.14505/jemt.v14.5\(69\).21](https://doi.org/10.14505/jemt.v14.5(69).21)

6. Konventsiia pro okhoronu biolohichnoho riznomanittia vid 1992 roku. Potocna redaktsiia vid 29.10.2010 r., *Zakonodavstvo Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy*, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030

7. The State of Nature in the European Union Report on the Status and Trends in 2013–2018 of Species and Habitat Types Protected by the Birds and Habitats Directives, *European Union: An official website of the European Union*, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0635>
8. Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on Nature Restoration and Amending Regulation (EU) 2022/869, *European Union: An official website of the European Union*, available at: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj>
9. European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas, EUROPARC Federation, 24 p., available at: <https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2015/05/2010-European-Charter-for-Sustainable-Tourism-in-Protected-Areas.pdf>
10. Ramkova konventsiiia pro okhoronu ta stalyj rozvytok Karpat. Potochna redaktsiia vid 12.10.2017 r., *Zakonodavstvo Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy*, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164
11. International Tourism to Reach Pre-Pandemic Levels in 2024, *UN Tourism*. January 19, 2024, available at: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-to-reach-pre-pandemic-levels-in-2024>
12. Anuario 2020 del estado de las áreas protegidas en España, EUROPARC-España, Madrid, 2021. 136 h., available at: <https://redeuroparc.org/wp-content/uploads/2022/01/anuario2020-finalweb.pdf>
13. UNESCO Names 18 New Geoparks. Press release, *UNESCO*, March 27, 2024, available at: <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-names-18-new-geoparks>
14. Piano strategico del turismo 2023–27: i cinque pilastri, *SIMTUR*, available at: <https://www.simtur.it/smart-life/leggi-e-norme/piano-strategico-del-turismo-2023-27-i-cinque-pilastri/>
15. IUCN Global Standard for Nature-based Solutions. *IUCN*, available at: <https://iucn.org/our-work/topic/iucn-global-standard-nature-based-solutions>

*Стаття надійшла до редакції
27 жовтня 2024 р.*